

РАДЯНСЬКІ РЕПУБЛИКИ В 1923 РОЦІ.

(Огляд написаний спеціально для "Укр. Роб. Вістей")

XI.

МОСКВА — ХАРКІВ.

— Іван Петрович, це ж за-
ється ваша подилка? — ска-
зала одна з "дам" до мужчи-
ни ч. 41.
— Це не моя і нічия, це по-
дилка для багажу — відпові-
в він. А відтак звернувшись до
мене: — Вас оштрафують за
те, що лягаєте на цій подилці.
— Неваж-ж вам шкода мо-
їх грошей? — запитав я.
На тім наша "подемка" скін-
чилася.

Перейшов кондуктор, прові-
рив білети. Не покарав. Вся
публика почала вклататися на
сон градуйний. Одна з "дам"
також полізла на третю по-
дилку, не боячись кари, і
почала стелити свої перини.
Однак її бракувало місця, бо я
перекинув туди пару іх вели-
ких лакуників з своєї подилки.
Стелла, човпалася і з тиха кри-
чала. Спомінала певно, сердя-
на, ті часи, коли для неї в по-
тязі було мягко, постелено,
привітно і не було довкола о-
того ненависного хлопства.

Мені спати не хотілося. Ко-
ли-б не ніч, стояв би коло вік-
на. За стінкою моєї подилки
велася горяча дебата про те,
що дала світові медицина. О-
бороняла медицину курестка
медичного факультету. Обороня-
ла горячково, нерувалася
сердилася. П опонент, як це
чуту було по інтонації його
голосу, більше дражнив її, чим
нападав на неї. Вона була певна
в області медицини. В другій
кінці вагону хтось грав на
кришаву гармоніку, грав все,
що йому пришло на ум:
краковик, камарінська, "Ин-
тернаціонал", навіть часами за-
водив на церковні мотиви.

Гамір поступено затихав.
Коли я рано вийшов на пе-
рон, побачив, що стоїть ми на
стації Миценськ. Це повітве
місто Орловської губернії. В
ночі ми проїхали Тулу, "Чер-
вону кузю", як її називають
в Радянських Республіках.
Миценськ — невелике повітве
містечко, з брудними покуче-
ними вулицями і такими-ж не-
великими будинками, зате, ве-
ликими церквами. А всім на-
числяв я їх в цій містечку.
Правда, вони мали сумний ви-
гляд. Бляха на їх банях поир-
жавіла, стіни пбухалися і по-
облаивали від дощу.

За містом потягнулися дивні.
Урожай тут був середній. Збіж-
жя ще зелене. Перед вікнами
вагону мигали невеликі села.
Дуже якісь бідні вони вигляда-
ли. Хати наче гриби вилазили
із землі. Дахи накріті соло-
мою, але не пошиті. Просто
накидали соломи на дах, і при-
ложено її ломачем. Вікон май-

же не видно та й комини на
рідко де побачиш. Дим вихо-
дить дверима. І над кожним
таким селом, з десять або п'ят-
найцять хат, домінує висока
мурована церква: один штов-
бур у неї вищий (дзвіниця), а
другий нищий. Виглядає "як
перелаз у шкляниці", як це го-
ворив колись мій дядько.

Проїхали Орел, губернйальне
місто. Я вже освоївся з своїми
"товаришами" подорожі.
Освоївся і таки на добре поса-
рився на вітку вагонувої пу-
блики. А сталося це так. Одна
з "дам", що все цілу дорогу
заглядала в зеркало, не могла
ні хвилини всидіти спокійно.
Крім зеркала дуже її цікавила
"географія".

Марія Івановна! Ето уже ма-
лоросія? — питала вона "бу-
валой" вже Марії Івановної.
— Ліза, ах боже мой, кака-
я здець тебе малоросія! Ето ще
тільки Орловская губернія —
відповіла та.

— А скажіть мені: очень лі хо-
роший клімат в малоросії?
— Да, прекрасний. Ох, ка-
кая прелесть. Представ себе,
однажды ми на берегу Черно-
го моря...

І Марія Івановна мальовни-
чо розповідала про "прелесть"
на березі Чорного моря, як во-
на "однажды" купалася там з
таким же "прелестним обще-
ством"... Але це "однажды" бу-
ло так давно, ще перед рево-
люцією... Оповідання пере-
велося тяжкими зітханнями.
Марія Івановна була певна то-
го, що те "однажды" вже ні-
коли не вернеться.

— Скажіть Марія Івановна:
зачем ето хахалм такой клі-
мат? Вот есліб взятъ етот
клімат да перенести к нам в Мо-
скову!

— А колька вам у бік — вир-
валося у мене якось механіч-
но.

Скочили мої "дамы", як опа-
рені. Між нами почалася го-
стра суперечка. Студенти за-
лишили навіть свою медицину
та збілися довкола нас.

— Позовіть міліціонера!
Ведь ето обіда — репетувала
Марія Івановна.

— Не псуйте, шановна горо-
жанко, своєї крові, бо це все
надармо. Ваша "малоросія"
здохла разом з вашим царем
Миколою і "хахли" тепер є па-
нами своєї країни, імя якій У-
країна — сказав я.

— Ваше довоклада сміялися, Ма-
рія Івановна кувала губи зі-
злости. Аж чоловік мусів її о-
садовити.

— Остав, Мама, береги свое
здоров'я! — уговорював він її.
— Нічого, нічого, у нас тут
є студентка-медичка, вона її
відходить, як зомдіє — смі-
явся "ворог медицини", якому

наша сварка перебіла дебатув:
Все кругом вибухло голо-
сним сміхом і мої "дамы" під-
гнули під себе ноги. Я відій-
шов до вікна. Потім мчався
серед поля дозрівачого збіж-
жя, по якому від вітру котили-
ся хвилі. Далеко за широкою
долиною стояло на горі вели-
ке село, утопаючи в зелені сад-
ків. На краю села видно було
дідичівський палац, що сві-
тлиця повиваними вікнами.
Кругом него було пусто, на-
віть великий дідичівський сад
виглядав напів спустошений.

— І пощо було не робити?
— звернувся я до чоловіка, що

стояв у вікні побіч мене. —
ліпше було не руйнувати, а
заснувати там школу, або бі-
бліотеку...

— Це тепер гарно про це ду-
мати. А тоді було не до то-
го. Тоді йшла боротьба. Не
забувайте також, що тут був
Денікін з своїми погромщика-
ми. Він знав, що не верне біль-
ше сюди і старався все руйну-
вати.

Дальше потягнулися дуги,
поля. Курська рівнина. Потім
підходив до міста Курська.

(Дальше буде.)

Проктор.

УКРАТНЦІ В КРАТНІ БОЯРІВ.

(Допись з Румунії.)

Недавно вручили Україні
Буківинський меморандум імени
300.000 Українців міністрови
освіти Ангелеску. Меморандум
стверджує, що на Буковині
зрумунізовано дотепер по-
над 90 проц. "народних" шкіл.
Приходять на чергу і гімназії
в Кішмані, Віжниці та Чернівцях.
Заводять в них систематично
на місце української мо-
ви румунську. Буржуазна де-
легация не уміла о ніщо инше
просити, тільки о пошанован-
ня існуючих, зглядом націо-
нальних меншостей в Румунії,
прав.

Як респектують румунські
бояри права національних мен-
шостей, — докажу не тільки
шкільна політика на Буковині,
але переслідування в цілому
краю. У Мармарош-Сигеті жи-
ве також около 100.000 Україн-
ців; з Бесарабією разом при-
наймше один мільон. Всюди
там скріплений стан облоги,
наслідком якого життя майже
невисносиме.

Ось як виглядає вильсонів-
ський клич про самоозначення
народів в буржуазному ус-
троді.

Як і в усіх капіталістичних
державках, так і в Румунії го-
сподарський розвал. Високо
розвинені країни попали в яр-
мо феодальних бояр, які про-
бують феодальними методами
заступити дотеперішній капі-
талістичний визиск. Наслід-
ком цього наступила криза про-
дукції, катастрофа валюти,
замішання в транспорті, оди-
ним словом знищення всього
господарського життя Румунії.

Боярська Румунія може вдер-
жати тільки при допомозі
примитивної державної влади,
а саме тільки військовою дик-
татурою. Свою військову го-
сподарку пробує оправдати
розгрозом сусідніх держав, як
Радянський Союз і Угорщина.
А що у нутрі держави можуть
вдержати бояри тільки при
помочі терору, докажує їхня
національна політика. Одино-
ка концепція національної по-

літики в Румунії, це румуніза-
ція. Але не вдається вона, як
не вдалося неіснуючим боярам
погодити високо розвиненої
індустрії і капіталізму.

Аграрна реформа мала на
цілі дати румунським селянам
землю коштом не-румунських
дідичів. Ця спроба не вдалася
навіть в Семигороді, де хотіли
її зужиткувати проти спокон-
вічних ворогів, мадярських
магнатів. Після урядової ста-
тистики виласено всего
780.000 гектарів, але в цей
спосіб, що наслідком коруп-
ції земельних комісії, та висо-
кі ціни, селяне майже нічого
не скористали. Іншими сло-
вами, захищеність і класова не-
справедливість бояр не допустила
до переведення цієї концепції в
національному питанню. Ще кра-
ше показалася справа на Бу-
ковині, де розділено всего
20.000 гектарів. У Бесарабії о-
значала ця реформа крок на-
зад, навіть супроти реформ ца-
ря Керенського, й не дивися,
що селяне масово демонстру-
ють проти такої несправедли-
вної аграрної реформи. Зате
крайніми успіхами увінчалася
класова стремління бояр по-
брататися з буржуазією інших
народів. В Семигороді пере-
говорюють з мадярськими ма-
гнатами і вказують, що губо-
вля мадярського пролетаріяту
на Угорщині це їх заслуга.

В Бесарабії явно підпірають
чорносотенців і приймають го-
стинно на замк Фатарас в Се-
мигороді франгівців, помімо
їх великошумних фраз про
"єдину неділим". Національ-
ний політик професор Йорза
пише явно, що тільки така
концепція національного пи-
тання зможе виратувати бояр.
Про українську буржуазію ка-
же він, що вони, як правдиві
бюрократи найкраще вжилися
в нові порядки, вивчили ру-
мунську мову і служать своїм
новим боярам, як служили ца-
рви, або Габсбургам. Якщо
воно ще коли запротестують,
зроблять це, як і тепер, в ра-

ЮБИЛЕЙНИЙ ДАР ДЛЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ.

Наша редакція одержала від
Наукового Товариства ім. Т.
Шевченка у Львові слідуючу
відозву:

Поклик до українського гро-
мадянства.

Наукове Товариство ім. Шев-
ченка у Львові протягом п'я-
десятиліття свого естествован-
ня відкликувалося ніколи до
Громадянства за допомогою,
бо мало своїх Меценатів, що ще-
дрою рукою і великою органі-
заційною працею довели його
перед війною до такого роз-
в'язу, який бунув у нас почув-
тя гордості, а серед мужицтва
слова признання або й поди-
ву.

Однаке тяжке воєнне ходо-
ліття не пощадило Товари-
ства. Царські власти вивезли
нову друкарську машину та
натворили чимало досудушли-
шкоди в рукописних співорбіт-
ників, у бібліотеці, а головню
в музею Товариства. Два ди-
намітові вибухи, пладожені в
1922 р. злочинною рукою в ка-
менницях Товариства, спричи-
нили також чимало дімамонич-
страт та дали доказ, що лю-
дська злоба уміє досягнути на-
віть по майно наукової інсти-
туції, котра завсігда стояла о-
далі від політичного життя.

Через закон про охорону
друкотворів одна каменниця,
власність Товариства і три
фундаційні не дають під цю
пору ніяких доходів, а дома-
гаються великих вкладів. Де-
ведьять моргів землі в селі
Беледу (фундація д-ра Демби-
лого) не покривають розхо-
дів, бо треба ставити госпо-
дарські будинки, знищені в
часі війни. Наслідком дорож-
ничі, застою в промісли та ви-
добрання друку шкільних кни-
жок друкарня ледви покриває
свої і товариства видатки а пе-
реплетня опустіла. Книгарня
товариства оплачується, одна-
ке й вона, задля шаленої до-
рожничі книжок, які мусять
бути на складі, відчуває брак
голівки, що моглаби уможли-
вити її дальший розвиток.

Наслідком нестачі мате-
риальних засобів обмежено до-
ступ до "єдиної неділим".

Класові закони сильніши як
веські "ідеологічні" сили. Бо-
яри подіють руку чужій бур-
жуазії, щобі побити пролетар-
ят без огляду на народність.
В Румунії і всюди мусить
пролетарят власними силами
вибороти свої національ-
ні права. Українські робітники та
селяне в країні боярів можуть
числитись тільки на піддержку
своєх класових братів, руму-
нських пролетарів, котрих так
же само поневоляють бояри.

краю наукові видання. Коли
перед війною Наукове Тowa-
риство ім. Шевченка печатало
в однім році 20—25 томів і ви-
пусків наукових публікацій, то
в останніх двох роках видало
воно ледви шість томів і випу-
сків, бо на більше не дозволи-
ла матеріальна спроможність,
хоча наукові робітники давали
свою працю майже даром і хо-
ча в редакційній теці є чима-
ло готових студій. Товариство
дивиться з острахом в будуч-
чину, бо видання одної книжки
(12-аркушової) переходить ни-
нїшій квоту 250 доларів. Побіч на-
укових видань мусить товари-
ство дбати про удержання
природної бібліотеки і музею,
без котрих наукова робота не
дається подумати, а на котрі
треба ложити річно мільярдну
квоту.

Тому Виділ Наукового То-
вариства ім. Шевченка від-
кликнується у своїм ювілейній
році до Громадянства і про-
сить о одноразовий дар у ви-
соті п'яти тисяч доларів (25
тисяч корон в золоті), з яких
половину зложать Галичина,
Волинь, Поділля, Підляшє і
Холмщина, а другу половину
Америка і наші дітчї в Чехо-
словаччині.

Науковці Товариства, що
протягом останнього трид-
цятиліття видали поперх п'ять-
сот томів і випусків наукових
та інших публікацій, вірять,
що серед селянства, робітнич-
тва, ремісників, священників, у-
чителів, урядовців найдеться
в старім і новім краю п'ять ти-
сяч осіб, мушин і жінок, котрі
зложать ювілейний дар по
одному доларови. Прилюдних
збірок в краю не вільно нам
уладжувати, але кождому Го-
ромадянину вільно зложити
ювілейний дар. Кого в краю
не стати на один долар, нехай
збере собі кружок людей, що
спроможуться на жертву одно-
го доларя для розвитку украї-
нської науки і культури. Яки
хтось покряв кошти видання
цілого тому, ця жертва буде
зачислена на книжці.

Стоїмо і будемо стояти о
власних силах. Залежними хо-
чемо бути тільки від україн-
ського Громадянства. Не будемо
просити підмог від нікого
постороннього. Наражені на
важкі перепони у нашій куль-
турній праці та на величезні
податки і данини, відкликуе-
мося до совісти українського
Громадянства та в імя рідної
культури просимо о сповнен-
ня обовязку.

Підтримаймо, Громадяни і
Громадянки, наукову роботу,
яка навіть серед лихоліття і
знищення ніколи не пропаде!
Обезпечім дальше естествованн

української твердині науки,
що занепасти не може і не
сміє!

Просимо українське грома-
дянство о скору поміч, бо хто
скоро дає, двич дає.

Притім застерігаємося, що
збірка для Наукового Тowa-
риства не може стати в дорожї
іншим збіркам на цілі про-
світні, гуманітарні, чи партій-
ні.

Всі дари оголосить Виділ у
спеціальних оповістках. Подо-
вину гроша зужие Виділ на на-
укові видання, другу на інве-
стиції, що принесуть сталий
дохід і обезпечать Товариству
його дальшу наукову працю.

Гроші просимо переслати
до "Земельного Банку" у Льво-
ві, вул. Підвалле ч. 7. Грома-
дяни в Америці можуть скла-
дати датки в "American Ex-
press Company" на рахунок
"Земельного Банку" (Agrar
Hypothek Bank — Lemberg).
Львів, дня 1. грудня 1923 р.

За Виділ Наукового Тowa-
риства ім. Шевченка у Львові
(вул. Чарнецького ч. 26).

Др. Кирило Студинський,
голова.

Др. Роман Цегельський,
секретар.

КУПИТЕ, ДОКИ ЧАС!
В адміністрації "Укр. Роб. Вістей"
є ще невелике число нових, над-
звичайно цінних книжок робітни-
чого письменника М. Ірчаня.

ТРАГЕДИЯ ПЕРИНОГО ТРАВНЯ.
Це найбільш том споминів з го-
рожанської війни на Україні в
1919—1920 роках. Ціна 50 шт.

ФІЛЬМ РЕВОЛЮЦІ. Дуже ціка-
вий оповідання, які повязалися
яке в переказах в чужих мо-
вах. Ціна 25 шт.

ДВНАНАЦЯТЬ. З портретом т.
М. Ірчаня. Це історія повстан-
чої вагати тт. Мельничука, Ше-
ремети і Ценка. Ціна 50 шт.

БЕЗРОБІТНІ. Опис робітничих
зливів в час безробіття. Ці-
на 50 шт.

В кождою свідомого робітника
повинні бути ці книжки обов'язко-
во! Спішіться з замовленнями, я-
кї враз з грішми шлю на адресу:
**UKRAINIAN LABOR NEWS
Cor. Pritchard & McGregor Sts.
Winnipeg, Man.**

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
одиноку українську робітни-
чу газету в Галичині

"ЗЕМЛЮ І ВОЛЮ"
Виходить раз на тиждень.

Передплата для Канади і
Злуч. Держав \$2.00 річно.

Гроші посылати в регістро-
ваний листі на адресу:
**"ZEMLIA I WOLIA",
Lwiv (Lemberg),
ul. Ruska 3, East Galicia.**

М. ІРЧАН.

ЗА ОКЕАН.

(ПОДОРОЖНІ ВРАЖІННЯ.)

(Продовження.)

21. жовтня 1923 року.

Теплий і сонячний день. Ко-
рабель женеться всею силою
за останню добу зробив 358
миль. Але океан не дуже спо-
кійний. Хвилі-хвилі доганяє
і рибавиється в "нашого" вели-
каві та дрібною рескою скре-
плює палубу. Від цього наш
губи солоні, аж доторкнутися
до них неможна.

На обід нам оголосили, що
щого ранку вродилася на ко-
раблі дитина і назвали її "Pitts-
burgh", себто іменем корабля.
Для нового подорожного ски-
нуди старі подорожні дещо гро-
шей.

Корабельна оркестра дає ко-
роткі концерти і ми захопимо
теж слухати. Грають англій-
ські, німецькі, мадярські і че-
ські мелодії.

Слідкуємо за нашою доро-
гою по мапі і бачимо, що соро-
дня ми недалеко Португалії і
Азорських острівів. Це най-
блиш до нас землі. Іван мав
з шкери не вискочив, як побач-
ив чорного птаха, що проле-
тів понад кораблем. А птах на
морі, це перший вістун землі.
Звичайно близько землі цілі

аграї, птахів летять за ко-
раблем, але ми вже 3 дні не ба-
чили їх і Іван найбільше ту-
жув за ними. А ось птах, як
привид! Пролетів і зник.

Після обіду всі подорожні
переходили через діварські о-
глядниці. Корабельний лікар
контролював, чи всі мають при-
щеплену віспу.

До вечора скучаємо, тина-
ємося по всіх уседах. Іван виле-
жується на палубі, я в читаль-
ні шину щоденник а стрідець
точке стежку до серця чеської
дівчини, що це в Нью Йорк.

Як далеко ще до 25. жовтня!
Ми в той день прибудемо в Га-
ліфакс. Коби швидше.

22. жовтня 1923 року.

Неначе лбо. Океан на диво
спокійний. Безмірні простори
води, дещо погорблені, прига-
дують з'ораний лан чорнозему.
Тільки низькі хвилі женуться
в безконечній і неначе в забав-
лі, прискають білою піною.

Стоїмо майже цілий день на па-
лубі і виприваємо на сонці.
Нарва Іван схватив мене рап-
тово за руку і крикнув:

— Дивіться, дивіться. Он за-
вчаш пробіг!

Я дурнів. Серед широкого
океану заць, це вже справжнє
чудо. Якось не думавши глян-
нув я на море, але — нічого
не побачив. Сердечю роземі-
явся ми обидва. Але Іван прися-
гався, що вправно бачив заць.

Цю ізацію легко пояснити. І-
ван — син емігра, стп поділь-
ських рівнин. Він, хоч де по
широкому океані, живе серед
рівнинних гіл. І ось — глян-
нув на мить невідомо заць, що
перед ним безкрає море. Перед
очима майнув з'ораний лан, а
по йому пробіг блискавкою заць.

А я примружив після цього
очі і поздовлений в сайрі сон-
ця океан, видався мені стра-
шною масою розтопленого —
пшшучого олова.

Корабель в'їхав за добу 367
миль.

Вечером довго щину свій
щоденник і читав повість А.
Сінклера: "Шукаючий Саму-
ель". А Іван до півночі зай-
ваго добивав шахами німець-
ких та англійських грабів.

Годі заснути, бо гурток ні-
мців за стіною грав на гітарях
якусь дилку — крикливу ме-
лодію.

23. жовтня 1923 року.

Ще кращий день, аж вчора.
Ми справді їдемо добре. За 24
години проїхали 373 миль.

Цілий день на палубі. Сід-
куємо за дітьми Англії.

Жваві та рухливі, як живе срі-
бло. Хвиліночки не посядять
тихо. І скрізь вони. На палу-
бі, на коридорах, на великих
скринях. Скакають, бігають, їд-
ять одно на одному, кричать.
А всі здорові, румуні. Більша
дитина ніколи не покидає мен-
шої і бавить її теж. Ось, на
наших очах, якби з під'їзді гур-
ток дітей вискочив на велику
палубу скриво і митом при-
зав до похилого мапша
пшур, тай — готова гоїданка.
Гоїданка всі по черзі, ніко-
му кричати не роблять, вроджа
англійська підприємчивість
і практичність вириває на-
верх вже в таких малих дітей.
Однак цікаве одно: чужих ді-
тей, себто інших національ-
ностей, вони ігнорують і бавити-
ся з ними не хотять.

Розбалакались ми з акмею
чоловіком, що приєднався до
нас і говорить по російськи. По-
мові пізнаємо, що його зроди-
ло росіяне племя Ізраїлі.

— Відики Цете?
— С волниской губерній...
— Ви Росіянин?

— Нет. Я — Немец. Бил в
Нью Йорке і возвращаюсь обрат-
но.

— Чого? Не подобалося вам
на Волині?

— Скажіть лїжалуста, как
можете подобатьсь? Там совет-
ская власть, а ето не харашо.

— Чомуж не харашо?

— Какая ето власть? Отраби-
ді всех, а неужелі власть так
делаеть?

Я переглянувся з Іваном і
Іван запитав: